

Številka: U-I-80/17-19

Datum: 5. 12. 2018

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem z zahtevo Vrhovnega sodišča, na seji 5. decembra 2018

odločilo:

Prvi odstavek 12. člena Zakona o odvetniški tarifi (Uradni list RS, št. 67/08) ni bil v neskladju z Ustavo v delu, po katerem se odvetniška nagrada, izračunana za namen povrnitve pravnih stroškov, pri vrednostih predmeta nad 500.000 EUR za vsak začetni nadaljnji znesek 50.000 EUR zviša za 100 EUR.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Vrhovno sodišče vlaga zahtevo za oceno ustavnosti 12. člena Zakona o odvetniški tarifi (v nadaljevanju ZOdvT). Pojasnjuje, da je v pravdni zadevi, v kateri je zavrnilo revizijo tožnice, naletelo na primer, ko mora tožnici naložiti v plačilo povrnitev revizijskih stroškov toženke, odmerjenih na podlagi 12. člena ZOdvT (kar naj bi nanese 57.523 EUR za stroške odgovora na revizijo). Predlagatelj meni, da je bila navedena določba v neskladju z načelom sorazmernosti, ki je sestavni del načela pravne države iz 2. člena Ustave, in s človekovo pravico do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave. Ne bi naj predvidevala najvišje zgornje meje nagrade – dopuščala naj bi neomejene nagrade. Prvega odstavka 12. člena ZOdvT naj – brez nedopustnega spregleda jezikovnih meja zakona – ne bi bilo mogoče ustavnoskladno razlagati, ker naj bi jasno določal, da pri vrednostih predmeta nad 500.000 EUR odvetniške nagrade (s količnikom 1,0) naraščajo sorazmerno naraščanju vrednosti predmeta spora (za vsakih začetih nadaljnjih 50.000 EUR predmeta spora se nagrada poveča za 100 EUR), in sicer brez najvišje mogoče nagrade.

2. Po prepričanju predlagatelja je izpodbijana določba načelu sorazmernosti nasprotovala zato, ker je omogočala in terjala pravno posledico, ki ni imela nobene zveze s samo

vsebinsko nasprotne storitve. Predlagatelj opozarja, da mora v konkretnem primeru 12. člen ZOdvT uporabiti za povračilo mandatarjeve nagrade stranki, ki je v pravdi uspela, na podlagi prvega odstavka 154. člena in prvega odstavka 165. člena Zakona o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 in 10/17 – v nadaljevanju ZPP). Razlog za tako zakonsko ureditev naj bi bil v tem, da mora stranka, ki je v pravdi uspela, dobiti povrnjene svoje realne stroške, da ne bi trpela škode, ker je utemeljeno uresničila svojo pravico do sodnega varstva. Predlagatelj opozarja, da so bile vrednosti odvetniških nagrad v ZOdvT tipizirane in z vidika obveznosti povračila nasprotni stranki kogentne. Ne dvomi o temeljni razumnosti pristopa, da je osrednje merilo za določanje različnih višin nagrad za opravljene odvetniške storitve vrednost predmeta sodnega spora, tako da se odvetnikova nagrada viša, kot se viša vrednost spornega predmeta, vendar meni, da je na neki točki nujen trk z mejno vrednostjo, ko se izgubi vsaka stvarna povezava med veliko odgovornostjo in s tem težo odvetniške storitve ter višino nagrade za delo mandatarja. Po oceni predlagatelja obstaja določena maksimalna višina nagrade, ki vrednotno in vrednostno ustreza teži odvetnikove storitve "ob upoštevanju maksimalne pogodbene odgovornosti". Predlagatelj Ustavnemu sodišču predlaga, naj ugotovi, da je bil prvi odstavek 12. člena ZOdvT protiususten v delu, ki je omogočal višanje nagrade tudi nad 500.000 EUR vrednosti predmeta spora (torej v zadnjih dveh vrsticah tabele prvega odstavka 12. člena ZOdvT), in naj ga v tem delu razveljavi.

3. Predlagatelj zatrjuje, da neomejena rast nagrade skladno rasti vrednosti spornega predmeta ne sledi več povračilni obveznosti, utemeljeni na načelu enake vrednosti storitev, temveč je neke vrste dodatna premoženjska sankcija za stranko, ki je pravdo izgubila. Zato naj bi prvi odstavek 12. člena ZOdvT pomenil čezmeren poseg brez stvarno utemeljenega razloga v človekovo pravico do zasebne lastnine stranke, ki mora plačati pravdne stroške nasprotne stranke. Predlagatelj meni, da bi bila ustavno sprejemljiva ureditev, po kateri bi bila najvišja vrednost nagrade tista, "ki je zadnja še izračunana v prilogi, na katero se sklicuje drugi odstavek 12. člena ZOdvT".

4. Državni zbor je odgovoril na zahtevo. Navaja, da višino odvetniških nagrad posredno omejuje 20. člen ZOdvT. Poudarja, da bi v konkretnem primeru razveljavitev izpodbijane določbe nesorazmerno znižala odvetniško nagrado. Državni zbor opozarja, da predlagatelj ni natančno navedel, pri kateri višini vrednosti spornega predmeta se izgubi sorazmerje med mandatarjevo odgovornostjo in priznano nagrado. Trdi, da gre pri tem za odločitev v polju proste presoje zakonodajalca.

5. Mnenje o zahtevi je poslala tudi Vlada. Meni, da ZOdvT višino odvetniških nagrad omejuje posredno, z omejitvijo naraščanja vrednosti predmeta odvetniške storitve (20. člen ZOdvT). Nasploh naj bi bil sistem odvetniških nagrad po ZOdvT konceptualno težko primerljiv s sistemom po veljavni Odvetniški tarifi (Uradni list RS, št. 2/15 – v nadaljevanju OT/15). Vlada z izračuni (za pravdni postopek na prvi stopnji) utemeljuje, da bi odločitev, kakršno predlaga predlagatelj, pomenila, da bi bil odvetnik tudi pri višjih vrednostih predmeta postopka, ne glede na število narokov in vlog, upravičen do le 4.937,50 EUR

nagrade. Poleg tega naj bi bile višje nagrade pri višjih vrednostih predmeta upravičene zaradi tega, ker odvetnik s svojim delom odločilno vpliva na gospodarski položaj stranke. V postopkih z velikim gospodarskim pomenom naj bi stranka morala računati z večjim stroškovnim tveganjem.

6. Ustavno sodišče je pozvalo Odvetniško zbornico Slovenije (v nadaljevanju OZS), naj poda stališče o zahtevi za oceno ustavnosti, odgovoru Državnega zbora in mnenju Vlade. OZS se strinja z Državnim zborom in Vlado, da izpodbijana ureditev ni protiustavna. Dodaja, da je plačilo sodnih taks zakonsko urejeno na enak način in da je treba upoštevati, da so ob visoki vrednosti spornega predmeta odvetniki izpostavljeni tveganju ustrezno višje odškodninske odgovornosti.

7. Ustavno sodišče je odgovor Državnega zbora in mnenje Vlade vročilo predlagatelju, ki nanju ni odgovoril. Predlagatelj, Državni zbor in Vlada se niso odzvali na stališče OZS.

B. – I.

Opredelitev obsega presoje in upoštevnihih ustavnopravnih vprašanj

8. Predlagatelj je svojo vlogo naslovil kot zahtevo za oceno ustavnosti 12. člena ZOdvT. Navedeni člen je določal – s pomočjo posebne tabele –, kako se določajo odvetniške nagrade glede na vrednost predmeta spora. Iz vsebine zahteve (zlasti pa iz drugega stavka 13. točke ter iz 14. in 15. točke zahteve) ne izhaja, da predlagatelj meni, da je bil protiustaven celoten 12. člen ZOdvT. Predlagatelj šteje, da je bilo v neskladju z Ustavo to, da je zakon omogočal, da se odvetniška nagrada viša sočasno in sorazmerno z višanjem predmeta spora tudi pri vrednostih predmeta spora nad 500.000 EUR (in sicer se je za vsakih začetih 50.000 EUR nad mejo 500.000 EUR nagrada povišala za nadaljnjih 100 EUR). To pa sta določali zadnji dve vrstici tabele, ki je sestavni del prvega odstavka 12. člena ZOdvT. Zato Ustavno sodišče šteje, da predlagatelj izpodbija le prvi odstavek 12. člena ZOdvT v navedenem delu.

9. Sodišče mora v skladu s 156. členom Ustave prekiniti postopek in začeti postopek pred Ustavnim sodiščem, če meni, da je zakon, ki bi ga moralo uporabiti pri odločanju, protiustaven. Prekinitev postopka in uporaba zakona ali njegovega dela v sodnem postopku sta kot pogoja za začetek postopka za oceno ustavnosti določena tudi v prvem in drugem odstavku 23. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS). Predlagatelj je zahtevi priložil pravnomočen sklep št. II Ips 305/2015 z dne 8. 5. 2017 o prekinitvi postopka odločanja o stroških revizijskega postopka v pravdni zadevi do odločitve Ustavnega sodišča o tej zahtevi.¹ Iz njega izhaja, da bi moral predlagatelj toženi stranki pri odločanju

¹ Sklep je predlagatelj izdal v zadevi, v kateri je sicer že zavrnil revizijo tožnice zoper pravnomočno sodbo o zavrnitvi odškodninskega zahtevka.

o povrnitvi njenih stroškov revizijskega postopka (stroškov odvetnika za zastopanje v revizijskem postopku, povečanih za davek na dodano vrednost) uporabiti prvi odstavek 12. člena ZOdvT. Ta je bil po njegovem mnenju protiustaven, ker ni določal najvišje zgornje meje nagrade. Ker je tožnica v pravdi zahtevala plačilo 11.271.918,12 EUR, bi moral predlagatelj pri odločanju o povrnitvi stroškov njenemu nasprotniku uporabiti prvi odstavek 12. člena ZOdvT v delu, ki ga izpodbija z zahtevo – kolikor je določba dopuščala, da se odvetniška nagrada še naprej večja tudi po tem, ko vrednost predmeta preseže 500.000 EUR.

10. Ocene ustavnosti izpodbijane določbe ne preprečuje dejstvo, da ne velja več in se tudi ne uporablja.² Po prvem odstavku 47. člena ZUstS Ustavno sodišče odloči o ustavnosti zakona, ki ne velja več, če niso bile odpravljene posledice njegove protiustavnosti. Ker Vrhovno sodišče odloča o povrnitvi revizijskih stroškov stranki v pravnem postopku, ki se je na prvi stopnji začel pred uveljavitvijo OT/15 in po uveljavitvi ZOdvT, mora po drugem odstavku 20. člena OT/15 odvetniške stroške odmeriti po ZOdvT. Zato je izpolnjena procesna predpostavka iz prvega odstavka 47. člena ZUstS za odločanje o ustavnosti prvega odstavka 12. člena ZOdvT v izpodbijanem delu.

11. Predlagatelj je v sklepu o prekinitvi postopka sicer navedel, da prekinja postopek zaradi ocene neskladja izpodbijane določbe z 2. členom Ustave. Vendar v zahtevi, ki je posebno pravno sredstvo, s katerim sodišče sproži oceno ustavnosti zakona, uveljavlja tudi neskladnost s 33. členom Ustave. Zoper sklep o prekinitvi postopka ni bila dovoljena pritožba. Stranka iz prekinjenega postopka pa ima, če to zahteva, pravico do udeležbe v postopku za oceno ustavnosti in se ima tako možnost seznaniti z razlogi zahteve in se do njih opredeliti, tudi če ti odstopajo od tistega, kar je navedeno v sklepu o prekinitvi postopka. Zato je Ustavno sodišče presojalo očitke iz zahteve v smislu zatrevanja neskladja s človekovo pravico, na katero se predlagatelj sklicuje. Iz bistveno enakega razloga tudi ni odreklo vsebinske presoje vseh upoštevnihih očitkov zahteve za oceno ustavnosti v smislu trditvene podlage, čeprav se ti od sklepa o prekinitvi postopka nekoliko razlikujejo. Namreč, v sklepu št. II Ips 305/2015 z dne 8. 5. 2017 ter v 5., 8. in 12. točki zahteve za oceno ustavnosti predlagatelj izpodbijani določbi očita, da iz nje izhaja možnost neomejene rasti odvetniške nagrade (brez vsake zgornje meje). V 13. do 15. točki zahteve – ki jih Ustavno sodišče šteje za odločilne³ – pa predlagatelj zarisuje za spoznanje drugačen ustavnopravni problem: da je v neskladju z Ustavo že to, da se lahko odvetniška nagrada tudi še pri vrednostih predmeta nad 500.000 EUR viša za vsak nadaljnji začeti znesek 50.000 EUR za 100 EUR. To namreč pomeni, da za predlagatelja

² Člen 19 Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o odvetništvu (Uradni list RS, št. 35/09 – ZOdv-C) je v prvem odstavku 19. člena določil, da z njegovo uveljavitvijo (9. 5. 2009) ZOdvT preneha veljati, uporablja pa se do uveljavitve predpisa, ki ureja odvetniško tarifo (torej odvetniško tarifo, ki jo sprejema OZS po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za pravosodje). Dne 10. 1. 2015 je bila uveljavljena OT/15. S tem dnem se je ZOdvT tudi nehal uporabljati.

³ Pri čemer je v 15. točki zahteve vsebovan formalni predlog predlagatelja, kako naj Ustavno sodišče odloči.

ni ustavno sprejemljivo, da bi obstajala "neka" (poljubno določena) zgornja meja višine odvetniške nagrade – zavzema se prav za mejo, ki ustreza vrednosti spornega predmeta 500.000 EUR.

12. Ustavno sodišče je torej zadnji dve vrstici tabele iz prvega odstavka 12. člena ZOdvT presojalo z zornega kota ustavne dopustnosti nadaljnjega naraščanja odvetniške nagrade nad nagrado, ki velja pri vrednosti predmeta 500.000 EUR (to je 1.975 EUR pri količniku 1,0 in ustrezno več ali manj pri večjem ali manjšem količniku iz tarife, ki je sestavni del ZOdvT).⁴ Za predlagatelja je ustavno sporna že odvetniška nagrada, ki (čeprav minimalno) preseže ta znesek, ne glede na to, kje se (če se sploh) rast nagrad nad 1.975 EUR (oziroma drugačen znesek glede na količnik) ustavi. To pomeni, da se za odločitev o zahtevi Ustavnemu sodišču ni bilo treba opredeliti do vprašanja, ali odvetniške nagrade po ZOdvT res niso bile navzgor omejene z maksimalno vrednostjo, ki so jo lahko dosegle, ne glede na vrednost spornega predmeta v konkretnem primeru.⁵ Tudi če je bilo iz ZOdvT mogoče z razlago izluščiti morebitno omejitev nagrade največ na vrednost, izračunano iz maksimalne vrednosti predmeta 30 milijonov EUR, je glede na bistvene razloge zahteve in upoštevnost za sprožilni primer, iz katerega izvira zahteva,⁶ odločilno drugo vprašanje – ali je protiustavna že vsaka odvetniška nagrada, ki presega vrednost, izračunano iz vrednosti predmeta 500.000 EUR.

13. Ustavno sodišče je prvi odstavek 12. člena ZOdvT v izpodbijanem delu presojalo zgolj z vidika sprožilnega primera. Torej z vidika te določbe kot podlage za izračun višine dolžnega povračila odvetniških stroškov ene stranke drugi (in njenemu intervenientu) po pravilih dvanajstega poglavja prvega dela ZPP (stroški postopka).⁷ Izpodbijana določba sama po sebi ni podlaga za nastanek pravne dolžnosti tega povračila; iz nje pa je razvidno, kolikšna je višina povračila pri vrednostih predmeta spora nad 500.000 EUR. Predlagateljeve trditve je Ustavno sodišče razumelo tako, da navedeno določbo izpodbija le, kolikor je podlaga za izračun višine opisanega regresnega zahtevka, ne pa tudi, kolikor je podlaga za izračun višine zneska, ki ga stranka dolguje svojemu odvetniku za opravljeno storitev. Zgolj v tem primeru je namreč izpolnjena procesna predpostavka zveznosti med domnevno protiustavnim zakonom in prekinjenim sodnim postopkom.

⁴ Glej drugi odstavek 3. člena ZOdvT.

⁵ Oporo za ustavitev višanja odvetniške nagrade bi lahko nudil drugi odstavek 20. člena ZOdvT, ki je določal, da skupna vrednost predmetov (za namen določitve nagrade) znaša v isti zadevi največ 30 milijonov EUR, če z ZOdvT ni določena nižja najvišja vrednost, in da, če odvetnik v isti zadevi zastopa več oseb, znaša vrednost predmeta za vsako osebo največ 30 milijonov EUR, vendar skupaj ne več kakor 100 milijonov EUR. To pravilo bi se lahko po načelu sklepanja z večjega na manjše uporabilo tudi v zadevah, kjer je le en sporni predmet in ena zastopana oseba.

⁶ V katerem je vrednost spornega predmeta 11.271.918,12 EUR.

⁷ Glej zlasti prvi odstavek 154. člena ZPP (stranka, ki v pravdi ne uspe, mora nasprotni stranki in njenemu intervenientu povrniti stroške) in drugi odstavek 155. člena ZPP, ki določa, da se stroški, katerih povrnitev zahteva stranka, odmerijo po tarifi, kadar je predpisana tarifa za nagrade odvetnikov ali za druge stroške. Enako je izhajalo iz četrtega odstavka 4. člena ZOdvT.

B. – II.

14. Predlagatelj meni, da je izpodbijana ureditev v neskladju z 2. in 33. členom Ustave. Pri tem v zvezi z 2. členom Ustave izpostavlja le domnevno neskladje s splošnim načelom sorazmernosti. To načelo je eno izmed načel pravne države iz 2. člena Ustave. Vendar splošno načelo sorazmernosti ni samostojno merilo za presojo ustavnosti predpisa, temveč je njegova uporaba vezana na ugotovljeni poseg v posamezno človekovo pravico. Če je poseg nedopusten, je podano neskladje predpisa z določbo, ki zagotavlja človekovo pravico, in ne z določbami, ki urejajo načela za varstvo človekovih pravic.⁸

15. Ustavno sodišče je zato opravilo vsebinsko presojo predlagateljevih trditev o neskladju prvega odstavka 12. člena ZOdvT s 33. členom Ustave. Bistvo njegovih očitkov je stališče, da je obveznost povračila pravdnemu nasprotniku njegovih odvetniških stroškov, če ti presežejo določeno maksimalno višino, po svoji naravi dejansko premoženjska sankcija. Pri takem povračilu stroškov naj več ne bi šlo za povrnitev realnih stroškov zastopanja tistemu, ki je v sporu uspel, da zaradi uresničitve pravice do sodnega varstva ne bi trpel škode. Porušeno naj bi bilo sorazmerje med zahtevnostjo odvetniške storitve in odgovornostjo odvetnika za to storitev.

16. Pravica do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave varuje človekovo svobodo na premoženjskem področju. Lastninska svoboda je eden od odrazov svobode posameznika v skupnosti. Namen 33. člena Ustave je zavarovati polje svobodnega ravnanja na premoženjskem področju nosilcu te pravice in mu s tem omogočiti, da odgovorno oblikuje svoje življenje.⁹ Ustavno jamstvo lastnine predpostavlja obstoj lastnine kot pravnega instituta. Kaj je predmet zasebne lastnine in katera so varovana lastninska upravičenja, določa pravni red ob upoštevanju gospodarskih in družbenih razmerij nasploh. Pri tem mora spoštovati namen ustavnega jamstva lastnine, to je zagotovitev in uresničenje posameznikove svobode – bistven element te svobode je razpolaganje s stvarmi in pravicami, ki so predmet lastnine.¹⁰ Kot ugotavlja, ob analizi odločitev Ustavnega sodišča in Evropskega sodišča za človekove pravice, pravna teorija,¹¹ lastninska svoboda zajema več elementov: svobodo pridobivanja lastnine, uživanje lastnine, pravico do prenašanja lastnine in zaupanje v pridobljene pravice. Z jamstvom zasebne lastnine Ustava ne varuje

⁸ Primerjaj z 22. točko obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-219/03 z dne 1. 12. 2005 (Uradni list RS, št. 118/05, in OdlUS XIV, 88), 32. točko obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-178/10 z dne 3. 2. 2011 (Uradni list RS, št. 12/11, in OdlUS XIX, 17) in 10. točko obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-123/11 z dne 8. 3. 2012 (Uradni list RS, št. 22/12).

⁹ G. Virant in L. Šturm v: L. Šturm (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002, str. 342.

¹⁰ Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-60/98 z dne 16. 7. 1998 (Uradni list RS, št. 56/98, in OdlUS VII, 150), 23. točka obrazložitve.

¹¹ J. Zobec v: L. Šturm (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Dopolnitev – A, Fakulteta za državne in evropske študije, Ljubljana 2011, str. 451–454.

le lastninske pravice, kot je opredeljena v civilnem pravu.¹² Zato se varovalni učinek 33. člena Ustave oziroma 1. člena Prvega protokola h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – EKČP), ki enako varuje lastninsko pravico, razteza na vse pravne položaje, ki imajo za posameznika na podoben način kot lastninska pravica premoženjsko vrednost in ki mu omogočajo svobodo ravnanja na premoženjskem področju ter s tem svobodno in odgovorno oblikovanje lastne usode.¹³

17. Lastninska svoboda posameznikov, ki jo varuje 33. člen Ustave, ni neomejena. Ravnanje s stvarjo oziroma pravico in uživanje koristi od stvari oziroma pravice ne sme ostati samo v sferi odločitev lastnika (imetnika pravice), temveč se morajo v določeni meri upoštevati tudi interesi drugih članov skupnosti. Iz tega spoznanja (o t. i. socialni vezanosti lastnine) izhaja tudi prvi odstavek 67. člena Ustave, ki nalaga zakonodajalcu, naj določi način pridobivanja in uživanja lastnine tako, da so zagotovljene njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.¹⁴ Citirana ustavna določba torej daje zakonodajalcu pooblastilo, da uredi način pridobivanja in uživanja lastnine. Vendar to pooblastilo ni neomejeno. Če zakonodajalec prestopi njegove meje, ne gre več za določitev načina uživanja lastnine, temveč za poseg v pravico do zasebne lastnine. Kje je ta meja, je odvisno ne le od narave stvari (pravice), ki je predmet lastnine, temveč tudi od tega, kakšne obveznosti je zakonodajalec naložil lastniku v okviru določitve načina uživanja lastnine. Zato je treba omejitve lastninske pravice, potrebne za doseg gospodarske, socialne in ekološke funkcije lastnine, presojati glede na konkretne okoliščine.¹⁵ Dokler zakonodajalec pri izvrševanju svoje pravotvorne dejavnosti na podlagi 67. člena Ustave ostaja izven temeljnega "jedra" pravice do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave, njegovega ravnanja še ni mogoče označiti za poseg v to človekovo pravico.¹⁶

¹² Odločba Ustavnega sodišča št. Up-156/98 z dne 11. 2. 1999 (Uradni list RS, št. 17/99, in OdlUS VIII, 118), 8. točka obrazložitve.

¹³ Odločba Ustavnega sodišča št. Up-770/06 z dne 27. 5. 2009 (Uradni list RS, št. 54/09), 4. točka obrazložitve, glej tudi J. Zobec, nav. delo, str. 452–453.

¹⁴ Ustavno sodišče je že pojasnilo, da je treba lastninsko pravico, ki jo Ustava zagotavlja v 33. členu, obravnavati skupaj s 67. členom Ustave, ki govori o gospodarski, socialni in ekološki funkciji lastnine. Člen 67 Ustave temelji na predpostavki, da mora imeti lastnina poleg individualistične funkcije tudi funkcijo za celotno družbeno skupnost. Lastnikova pravica mora služiti tudi uresničevanju svobode in osebnostnega razvoja drugih oziroma celotne družbene skupnosti (odločba Ustavnega sodišča št. U-I-165/08, Up-1772/08, Up-379/09 z dne 1. 10. 2009, Uradni list RS, št. 83/09, in OdlUS XVIII, 40, 16. točka obrazložitve).

¹⁵ Primerjaj sklep Ustavnega sodišča št. U-I-70/04 z dne 15. 2. 2007 (Uradni list RS, št. 18/07, in OdlUS XVI, 17), 6. točka obrazložitve, in odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-40/06 z dne 11. 10. 2006 (Uradni list RS, št. 112/06, in OdlUS XV, 70), 16. točka obrazložitve.

¹⁶ Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-47/15 z dne 24. 9. 2015 (Uradni list RS, št. 76/15), 15. točka obrazložitve.

18. Ustavno sodišče se mora najprej opredeliti do vprašanja, ali je prvi odstavek 12. člena ZOdvT v izpodbijanem delu pomenil po svoji naravi in učinku poseg ali način izvrševanja pravice do zasebne lastnine. Človekova pravica do zasebne lastnine vsekakor varuje tudi "premoženje" v splošnem smislu, kot vsoto vrednosti vseh premoženjskih upravičenj, ki so v lasti oziroma imetništvu posameznika. Predlagatelj izpodbija ureditev, ki je bila temelj za izračun višine določene vrste pravnih stroškov (odvetniške nagrade),¹⁷ ki jih mora stranka, ki je pravdo izgubila, povrniti stranki, ki je v pravdi uspela. Sodišče povračilo teh stroškov naloži v denarni obliki. Ko stranka stroške plača, je s tem njeno skupno premoženje zmanjšano. Prvi odstavek 12. člena ZOdvT je bil v presojanem delu (ko je šlo za vrednosti predmeta spora nad 500.000 EUR) temelj za določanje višine redistribucije premoženja od ene pravdne stranke k drugi.

19. Gledano z vidika tistega, ki ga bremeni dolžnost (pavšalizirane) povrnitve nagrade, ki jo je njegov nasprotnik plačal svojemu odvetniku, izpolnitev te dolžnosti manjša njegovo premoženje. Dolžnost povrnitve stroškov je sicer urejena v ZPP. Prvi odstavek 12. člena ZOdvT v izpodbijanem delu pa je bil podlaga za izračun višine te povrnitvene dolžnosti pri predmetih spora nad 500.000 EUR. Torej je bil podlaga za natančno določitev zneska, do katerega je bilo zmanjšano premoženje poraženca iz pravde.

20. Vendar to še ne pomeni, da je ta določba posegala v človekovo pravico do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave. Kot je Ustavno sodišče navedlo v 17. točki obrazložitve te odločbe, ravnanje zakonodajalca, ki pri pravnem urejanju ostaja izven samega bistva oziroma jedra pravice do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave, ni poseg v zasebno lastnino (pač pa je kvečjemu način njenega izvrševanja). Do odgovora na vprašanje, koliko je bil prvi odstavek 12. člena ZOdvT omejujoč za zavezanca za povrnitev pravnih stroškov, ni mogoče priti brez upoštevanja cilja oziroma namena določbe.

21. Bistvo ureditve, v skladu s katero mora stranka, ki v pravdi izgubi, nasprotni stranki povrniti njene stroške, naj bi bilo, da ji povrne njene realne stroške. Le tako naj stranka, ki je utemeljeno uresničila svojo pravico do sodnega varstva, zaradi tega ne bi trpela škode. Temu je mogoče dodati, da se s to ureditvijo uveljavlja težnja, da pravdni stroški na koncu bremenijo tistega, ki je s svojim ravnanjem povzročil, da je bila pravda potrebna.¹⁸ Ko gre za razmerje med odvetnikom in stranko, se višanje vrednosti nagrade (s količnikom 1,0) ni ustavilo pri 1.975 EUR. To za predlagatelja ni sporno. Predlagatelj niti ne oporeka ustavni skladnosti prvega odstavka 12. člena ZOdvT v njegovem "primarnem" in temeljnem pomenu. Navedena določba, če ni bilo drugečnega dogovora med mandantom in mandatarjem, stranko in odvetnikom, je bila namreč (v zvezi z drugim

¹⁷ Pravdni stroški so izdatki, ki nastanejo med postopkom ali zaradi postopka. Pravdni stroški obsegajo tudi nagrado za delo odvetnika in drugih oseb, ki jim zakon priznava pravico do nagrade (151. člen ZPP).

¹⁸ Primerjaj z N. Betetto, Komentar 154. člena ZPP, v: L. Ude, A. Galič (red.), Pravdni postopek, zakon s komentarjem, 2. knjiga, GV Založba in Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2006, str. 29.

odstavkom 3. člena ZOdvT) tudi temelj za določanje višine nagrade, do katere je odvetnik upravičen v mandatnem pogodbenem razmerju. Torej do nagrade, ki jo je upravičen zahtevati od svojega klienta.

22. Ko je tako, je jasno, da je bil cilj prvega odstavka 12. člena ZOdvT v izpodbijanem delu (kjer se za namen izračuna pravnih stroškov višanje vrednosti nagrade s količnikom 1,0 tudi ne ustavi pri 1.975 EUR), da stranka, ki je v pravdi z vrednostjo nad 500.000 EUR uspela, dobi povrnjeno vse tisto, kar je sama plačala svojemu odvetniku (ali vsaj znesek, ki se temu približa), ne pa samo nekega manjšega (lahko tudi zelo manjšega) dela, ki bi ustrezal morebitni omejitvi ("kapici") za nagrado, ki bi bila postavljena glede na vrednost spora 500.000 EUR in ki bi veljala le za vrnitvene zahtevke po pravilih ZPP.¹⁹

23. Navedeno zadošča za sklep, da je bil namen prvega odstavka 12. člena ZOdvT v izpodbijanem delu (v zvezi z določbami ZPP, ki utemeljujejo samo dolžnost povrnitve stroškov) reparacijski. Njegov namen ni bila vertikalna redistribucija premoženja (od zasebnika k državi). Njegov namen tudi ni bilo kaznovanje tistega, ki je pravdo izgubil, oziroma omogočanje obogatitve zmagovalca pravde. Pač pa je bila sporna določba v sporu med dvema zasebnikoma temelj za to, da se tistega, ki ni bil odgovoren za to, da se je moral sprožiti mehanizem sodnega varstva, spravi v premoženjsko enak (ali skoraj enak) položaj, kot bi ga imel, če ne bi zaradi ravnanja nasprotnika potreboval pomoči odvetnika pri obrambi svojih pravic.

24. Po presoji Ustavnega sodišča navedeno pomeni – kljub temu, da na podlagi prvega odstavka 12. člena ZOdvT lahko prihaja do znatnih manjšanj premoženja zavezancev za povrnitev stroškov –, da se z navedeno določbo ureja način izvrševanja človekove pravice do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave. Ustavno sodišče je v preteklosti (v davčnih zadevah) že sprejelo stališče, da so sestavni del vsebine lastninske pravice tudi določena premoženjska bremena.²⁰ V obravnavanem primeru sicer ne gre za presojo

¹⁹ Zmagovalec v pravdi je upravičen do povrnitve vrednosti nagrade, ki jo je najprej sam plačal svojemu odvetniku (152. člen ZPP), nato pa lahko na podlagi načela uspeha (154. člen ZPP) zahteva od nasprotnika povrnitev plačanega zneska nagrade. Vendar je njegov vrnitveni zahtevek posplošen in pavšaliziran. Od nasprotnika je lahko tako v času uporabe ZOdvT zahteval znesek odvetniške nagrade, izračunane po ZOdvT (glej četrti odstavek 4. člena ZOdvT in drugi odstavek 155. člena ZPP), čeprav je bila lahko nagrada, ki jo je dejansko plačal svojemu odvetniku, višja ali nižja (vsekakor pa drugačna) od odvetniške nagrade, izračunane po ZOdvT (glej prvi in tretji odstavek 4. člena ZOdvT).

²⁰ Primerjaj s 25. točko sklepa Ustavnega sodišča št. U-I-125/05 z dne 8. 12. 2005. V odločbi št. U-I-91/98 z dne 16. 7. 1999 (Uradni list RS, št. 61/99, in OdlUS VIII, 196), 19. in 20. točka obrazložitve, je Ustavno sodišče izpostavilo, da pravica do zasebne lastnine kot svoj sestavni del (ne pa morda omejitev) vsebuje tudi dolžnost prispevati za javne potrebe, da pa lahko "prekomerna" obdavčitev posega v pravico do zasebne lastnine ("v tem primeru pa prava mera ne določa le dopustnosti posega, ampak pomeni hkrati že odločitev, ali sploh gre za poseg oziroma od kod dalje gre za poseg").

davčne ureditve. Vendar tudi ureditev, ki je podlaga za povrnitev (največ) realno nastalih stroškov pravnega postopka, da se ponovno vzpostavi zaradi ravnanja poraženca v pravdi zmanjšano premoženje njegovega nasprotnika, pomeni način izvrševanja človekove pravice iz 33. člena Ustave. Sestavni del vsebine človekove pravice do zasebne lastnine je tudi skupek dolžnosti lastnika, da iz svojega premoženja nudi kompenzacijo osebi, katere premoženje je bilo zmanjšano zaradi ravnanja ali opustitev lastnika.²¹

25. V primeru, ko zakonska ureditev po vsebini ne pomeni omejitve posamezne človekove pravice, temveč le določitev načina njenega uresničevanja, Ustavno sodišče preizkuša le, ali je imel zakonodajalec za določitev takšnega načina izvrševanja pravice razumen razlog.²² V tem okviru Ustavno sodišče opozarja, da ni prepričljiv predlagatelj argument o izgubljenem sorazmerju med višino mandatarjeve nagrade in vrednostjo njegove storitve (pri čemer predlagatelj vrednost storitve razume predvsem v povezavi z odvetnikovo odgovornostjo za pravilno izpeljano storitev). To ni vprašanje, na katero mora Ustavno sodišče odgovoriti pri obravnavi te zahteve. Sorazmerje med administrativno določeno odvetniško nagrado in odvetniško storitvijo bi se namreč izostreno lahko izpostavilo kvečjemu glede ureditve, ki je predlagatelj ne izpodbija, saj za njeno presojo niti ne bi bila podana zveznost – namreč drugega odstavka 3. člena ZOdvT, ki je (za razmerje med stranko in njenim odvetnikom) določal, da "se nagrade odmerijo po tarifi, ki je sestavni del tega zakona".

26. S presojano ureditvijo je zakonodajalec zagotavljal, da je stranka, ki je v pravdi z visoko vrednostjo spornega predmeta uspela, dobila povrnjen denarni znesek, ki ga je sama plačala svojemu odvetniku, ali je dobila vsaj znesek, ki se je temu znesku mnogo bolj približal, kot pa bi se manjši (lahko tudi znatno manjši) denarni znesek, ki bi ga določila nepremakljiva zgornja meja za nagrado, za kakršno se zavzema predlagatelj. Ureditvi, ki zasleduje ta cilj, ni mogoče očitati nerazumnosti. Je v razumni zvezi z ustavno pogojeno dolžnostjo posameznika povrniti izgubo tistemu, ki je premoženjsko prizadet iz vzroka na strani posameznika. Zato presojana ureditev ni bila v neskladju s 33. členom Ustave.

27. Glede na navedeno je Ustavno sodišče odločilo, da presojani prvi odstavek 12. člena ZOdvT ni bil v neskladju z Ustavo v delu, po katerem se odvetniška nagrada, izračunana

²¹ Ta osnovna dolžnost je vsaj ohlapno in v glavnih obrisih utemeljena že na ustavni ravni. Na zakonski ravni jo izpeljuje več pravnih institutov, ki imajo isto vrednostno jedro, čeprav so urejeni pod različnimi zakonskimi pogoji (odškodnine, neupravičene obogatitve, zahtevki za povrnitev stroškov itd.). Gledano z zornega kota tistega, čigar premoženje je bilo zmanjšano, se ta skupek dolžnosti kaže kot skupek upravičenj, ki so prav tako del njegove človekove pravice do zasebne lastnine.

²² Sklep Ustavnega sodišča št. U-I-70/04 z dne 15. 2. 2007 (Uradni list RS, št. 18/07, in OdlUS XVI, 17), 8. točka obrazložitve.

za namen povrnitve pravnih stroškov, pri vrednostih predmeta nad 500.000 EUR za vsak začetni nadaljnji znesek 50.000 EUR zviša za 100 EUR.

C.

28. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 47. člena ZUstS v sestavi: predsednica dr. Jadranka Sovdat ter sodnici in sodniki dr. Matej Accetto, DDr. Klemen Jaklič, dr. Rajko Knez, dr. Etelka Korpič – Horvat, dr. Špelca Mežnar in Marko Šorli. Sodnica dr. Dunja Jadek Pensa in sodnik dr. Marijan Pavčnik sta bila pri odločanju v zadevi izločena. Ustavno sodišče je odločbo sprejelo soglasno.

dr. Jadranka Sovdat
Predsednica